

Skotácké halekání na Náchodsku.

Stádo poněkud větší, krávy, „lysky, červy, švejdy, srny, štrýmy“, jalůvčata, volně se pase. Jen chalupník, jenž má pouze jednu krávu, pase ji na provaze uvázanou. Často ji však jeho synek přizene do většího, selského stáda. To hlídá buď synek sedlákův nebo zvláštní „skoták“, chudý chlapec, jenž jest nejnižší v selské službě. Vyhání stádo od jara do pozdního podzimu každý den ráno časně a pase je do deváté, desáté dopoledne, odpoledne pak od čtvrté do pozdního soumraku. Pasák je chudě oblečen, bos anebo v škrpálech; pro chlad mívá pytel, jež za deště dává přes hlavu a přes ramena. Kravský roh, na který troubívá, visí mu na provázku přes plece. Zakládá si na biči, na násadce, na silném práskání a troubení. V tom skotáci závodivají. Bič má buď pěkně pletený nebo kožený, šňůrky k němu si obyčejně plete sám. Skotáci jsou družní, často na zlost hospodářů. Slízají se vespolek a s kozáky, chlapci to, kteří pasou kozy chalupníkův a podruhův, krátí si chvíli všelijak: zpíváním, topením ohňů, vybíráním čmeláků, vyžehováním vosích hnízd, zápasy a pod.

První závodění je hned na jaře, kdy se dobytek poprvé vyhání na pastvu. To bývá o svatodušní neděli. Každý skoták se snaží, aby co nejdříve byl na poli, proto mnohý vyžene dobytek, jenž má červené stužky nebo ostřížky na ocasech, třeba hned po půlnoci.

Kdo přizene první, je králem, kdo poslední, je h.... árem. Také to o něm zpěvavým pokřikováním hlasno po polích ohlašují.

H áre, požeň dále,
sehráme si na tři krále.
Kdo je králem?
Já jsem králem!
Ty jseš h árem.

Jsou-li skotáci daleko od sebe, halekají na sebe:

„Je-hoj! Aleba je-hoj!
Honzo Lokvenců,
jak pak se ti krávy dobře pasou?“

A Honza odpovídá:

„Je-hoj! Mně chvála Bohu
se krávy dobře pasou. Je-hoj!“

Nebo haleká skoták:

„Je-hoj! Co pak ty se na mě, Jozko,
hněváš,
že ty na mě nehalekáš? Je-hoj!“

Odpověď:

„Je-hoj! Já jsem na tě halekal
a ty ses mně neozval, je-hoj!“

První pasák volá :

„Požeň ke mně mezičkou
a já k tobě stezičkou, je-hoj!“

Jde-li některému skotáku dobytek „do škody“,
haleká jiný skoták :

„Plevou, plevou plevata
ty Martincovy telata
dole na dole
na ty Havlově stodole.
Budou-li dlouho plevati,
Havel se bude hněvati.“

Nebo je-li dobytek něčí dlouho ve škodě, haleká
jiný pasák :

„Skoták leží pod břehem,
kozel ho píchá vožehem,
píchej, píchej, až vstane,
ať si ty telata zažene.“

Někdy si vazpíval skoták posměšně o sedlákovi :

„Poslouchej sedláka,
jak on tam huláká!
Místo biče koně
otkou šňápá (bije).
Pro čtyry měsíce
orá tři měsíce,
já bych to zoral dopoledne.“

Nebo s humorem o selce a jejím „churém“
(špatném) dobytku :

„Selka svoje krávy
na pole vyhání,
jsou všecky zmačkány
od zdvihání.“

Když se den nachyloval, dotazoval se halekavě skoták skotáka:

„Je-hoj! Aleba je-hoj!
Honzo Lokvenců, brzo-li poženeš
do chlíva?“

Odpověď:

„Já ještě nepoženu, až pro mě přijedou čtyry vrané koně s kočářem, a v tom kočáře pacholátko, které časně ráno vstává, seno koníčku a nápoj dává, zelenou travičku, studenou rosičku. Je-hoj! Aleba, je-hoj!“

Nebo zpívali skotáci:

„Sluníčko zachází za horu,
poženeme ke dvoru,
šafářka nám dá tvarohu.
My tvaroh jísti nebudem,
naplácáme jí ho o hubu.

Éte — nebo Éva la-úva-la-úva-la-úva-úh!“

Tento verš (sit venia verbo) zpívají posud skotáci často jen o sobě, bez ostatních slov. Každý se snaží, aby těch „la-úva“ byla hodná řada, co nejvíc, co dech vystačí, pak aby to „úh“ na konec hodně a výskavě vyrazil.

Vzpomínám si, jak jsme se tímto, když někdo z nás za vrchem pásl, kamarádům ohlašovali, nebo jak jsme tak s kopce halekali a jak se to „éva-la-úva---úh“ polem k lesům, nad nimiž se u velikém kole pnul táhlý skalnatý Bor v nedalekém Kladsku, lesnaté Vrchmezí a ostatní kopce, rozléhalo, a vesele ozývalo za svěžího krásného jitra nebo tichým soumrakem, jímž tu tam ve stráních i na mezích plály skotácké ohně.